

GYŐRI LAPOK.

Társadalmi, közművelődési és ismeretterjesztő közlöny.

Megjelenik hetenként kétszer u. m. szerdán és szombaton.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:
helyben házhoz hordva vagy vidékre postán küldve:
Egész évre . 6 frt — kr. Negyedévre . 1 frt 50 kr.
Félévre . 3 " — " Egy órára . . . 60 "
Egyes szám ára 8 kr.
Előfizetési pénzek a kiadóhoz belváros, a győri első
takarékpénztár épületében, intézendők.

Felelős szerkesztő:
Dr. KARIKA ANTAL.

Laptulajdonos és kiadó:
CZÉH SÁNDOR.

Szerkesztőségi iroda: Ispita-utca 16. sz.
HIRDETÉSEK DÍJA:
Egész oldal 16 frt — kr. Nyolczad old. 2 frt — kr
Fél oldal . 8 " — " Tizenhatod old. 1 " — "
Negyed old. 4 " — " Hirdetés bélyegdíja 30 "
Többszöri hirdetésnél tetemes árengedmény.
A nyílt tér soronként 15 kr-ával számítatik.
Lapunk szám. hirdetésekét elfogad Bécsben Haasenstein és Vogler

A rangkórság.

Nem tagadható, hogy a jelenkor egyik legnagyobb társadalmi nyavalyája a társadalom minden, de legfőképp középosztályaiban mindinkább elterjedő egyenetlenkedés, felebaráti szeretetlenség s egymással külsőségeken belüli versenygés s viszálykodás.

Ezek egyébiránt csak körjelei egy más, mélyebben rejlő társadalmi betegségnek, t. i. a rangkórságnak.

A rangkórság annál komolyabb s rosszabb betegsége a társadalomnak, mert ez már nem is erkölcsi vagy szellemi gyarlóság, mint a többiek, melyekről eddig szólottunk, hanem valódi szellemi betegség vagyis a szó valódi értelmében: kórság. És pedig járványos kórság.

Valamint a szervi élet körében merülnek fel százados járványbetegségek, melyek az emberi nem minden rétegeit megtámadják, ragály útján terjeszkednek s egy-két századon keresztül uralkodván, ismét megszűnnek s más járványoknak adnak helyet: épen úgy a szellemi élet körében is fejlődnek ki ily járványos betegségek, melyek az emberiség minden rétegein elterjedve a társadalmi életet hosszú időken, néha századokon át kóros állapotban tartják.

Hogy a rangkórság is ily szellemi járványos betegség: azt tudományos érvekkel lehet bizonyítani.

Először is azt, hogy a rangkórság járványos jellegű betegség: abból lehet alaposan következtetni, miszerint ez a betegség gyorsan elterjedt; több évtized óta makacsul uralkodik; többhelyeken, különösen kis városokban, ugynevezett góczpontjai vannak; továbbá, hogy, mint a legtöbb járvány, ez is ragályozás útján terjeszkedik.

Másodszor pedig azt, hogy a rangkórság valószínűleg szellemi vagy elmebetegség; világosan tanúsítja az, miszerint ez is mint a többi, rögeszmén alapszik.

Valamint az elmebeteg oly tulajdonságokat képzel magáról vagy magában, melyekkel valójában nem bír: úgy a rangkórságban szenvedő is különb embernek, különösen: nagyobb urnak képzeletét, mint aminő valóságban, ahonnan ez a betegség más néven: urhatnámságnak is nevezetik.

Ez tehát oly körjele a rangkórságnak, amelyről senki sem vonhatja kétségbe, hogy nem közös jele a valódi örültségnek. A második körjel, melyben a rangkórság megegyezik a tényleges elmebetegséggel, abban áll, hogy az elmebeteg nem csak olyannak képzeletét, hanem olyanak is igyekszik magát mutatni, aminőnek vagy aminek rögeszméjében magát feltételezi. Így aminek örült magát királynak képzeletét: királyi amolyan örült magát utánozni, királyi ceremóniát modort igyekszik utánozni, királyi fabrikát s Hof-etiquette-t fabrikál magának; a mely pedig állatnak képzeletét: négykézláb jár s fűvet óhajt legelészni. Hasonlóképpen a rangkórságban szenvedő is, nem csak képzeletét, hanem mutatni is igyekszik, hogy ur, ennél fogva az ilyen szerencsétlen, ha szegény: elkezdi urát játszani, fényt üzni, míg tönkre nem

jut s ekkor vagy kijózanodik, vagy tökéletesen megbolondul; — ha pedig valamiképp vagyona telt szert: akkor az uraság másik attributumát a műveltséget s művelt urias modort kezdi affectálni. De mivel ez az attributum nem oly ragadós mint az urhatnámság, s ezenkívül mivel az ilyen egyének többnyire apjuktól sem tanulhattak műveltséget s urias modort: annál fogva ezek is saját józantalan belátásuk szerint nem csak viseletükben s maguktartásában igyekeznek urias modort felvenni, hanem még háztartásuk s családi rendszerükben is oly illem-szabályokat s Hof-etiquette-t hoznak be, amint nőt képzelt uri rangjuknak megfelelőnek vélik. Ily forrásból keletkeznek azon száz és százféle etiquette, bonton, manier s más nevű badarságok, melyekkel, főleg kis városokban minden háznál más és más alakban találkozunk s amelyek a józan szemlélet önkénytelen kacagására indítják. De még ez hagyján, hanem a rangkórságosok még művelt ismereteket s tudományt is tudnak maguknak, nem szerezni; hanem képzelt rangjukhoz illőleg componálni s ennél fogva azt képzeletük magukról, hogy mindenhez csak ők értenek, legjobban s csak ők képesek a közügyeket, az államot, sőt a világot is leghelyesebben igazgatni stb.

Harmadik közös jel, melyben a rangkórság és örültség egymással megegyeznek, abban áll, hogy úgy az örült, mint a rangkórságos egyének nem csak maguk hiszik magukat annak vagy olyannak a minőnek képzeletük, hanem követelik, hogy mások által is olyanokul tekintessenek. De mivel azon körben, melyben az ily rangkórságosok élnek, némely okos emberek is találkoznak, akik efféle örült követeléseknek engedni nem hajlandók; még többen találhatunk pedig olyanok, kik szintén rangkórságosok, akik tehát viszont magukat tartják nagyobb uraknak s ennél fogva szintén követelik, hogy amazoktól is ilyeneknek tartassanak: ebből látható, hogy ezen egyének folytonos összeközösben élnek egymással.

Innen végre, mivel a rangkórságosok s elmebetegnek abban a negyedik körjelben is megegyeznek egymással, hogy mindegyikük ingerlékeny, irigy és boszuálló, természetszerűleg az következik, hogy az ily egyének egymást kölcsönösen gyűlölik, becsmérlik s ahol lehet, sértetetik. Ebből az okból származik azon egyenetlenség, össze nem tartás s a családok közti idegenkedés, melyet főképp kis városokban oly feltűnő mérvben jelenlenni tapasztalunk.

Méltó ezek szerint, hogy az itt szóba jött tárgyat komolyan figyelembe vegyük. Nem csupán tréfául lehet tekinteni, hogy a rangkórságot itt az elmebetegségek közé soroztuk.

Ahol a körjelek közt ennyi és ily mérvű hasonlóság mutatható ki: ott a tudománynak el kell ismernie, hogy a kórlényekben is némi egyenlőség létezik.

Megtudható tehát ebből, hogy a rangkórság tényleg igen komoly társadalmi baj, mert ez már tudományos elveknél fogva is az elmebetegségek, elmezavarok sorába levén számítható, nagymérvű elterjedése miatt azon megdöbbentő meggyőződésre vezethet bennünket, miszerint

embertársaink nagy része nem beszámítható állapotban létezik és így polgári jogok gyakorlására sem alkalmas.

Megtudhatják a mondottakból maguk a rangkórságosok, akik hajdani alacsony állásukból hirtelen urrá s művelt embereké fuvalkodva oly örömet szeretnek mások s különösen tudományal foglalkozók feje felett elnézni, hogy viszont a tudományos s igazán művelt emberek őket s alaposan, tébolyodottaknak tekintik s tekinthetik.

A közhasznú ismeretek köréből.

Különböző buzafajokkal tett termelési kísérletek eredményei.

Nincs oly életpálya, melyen a tudománynak hasznát ne lehetne venni. A tudomány újabb és újabb titkokat emel ki a tudatlanság mélyéből, s újabb és újabb ismeretekkel gazdagítja az emberiséget, melyek bizonyára nem arra valók, hogy csak papíron irva maradjanak, hanem hogy azokat az élmes emberek saját hasznukra gyakorlatilag értékesítsék. Minden foglalkozás, minden kenyérkereseti ág találhat oly tudományt, melyből előmenetelére nézve hasznos ismereteket merithet. Különösen a mezőgazdasátra nézve a természettudomány az a bő forrás, melyből ily ismereteket szerezhet, melynek haladását tehát folytonos figyelemmel kellene kísérnie. Lapunk 16. számában már említettük, hogy az angol mezőgazdák minő csudás eredményt értek el Darwin elveinek az állatnemesítésre lett alkalmazása által.

Ép így áll a dolog a buzánemesítés ügyével is. Darwin két legfőbb elve tudvalevőleg abból áll hogy:

- a) a fajok nem állandók;
- b) az egyének szaporodási képessége határtalan.

J. Hallett ezredes, Brightonban, értesülvén Darwin ez elveiről, elhatározta, hogy kísérletet tesz az iránt, vajjon mennyire vihetni a buza szaporodási képességét. Kísérleteire Darwinnek egyes folyóiratokban megjelent előleges értekezései által ösztönözöttvén, u. n. magnemesítési eljárását, mely ma már széles körben terjedő nagy hatású műveletté lett, 1857-ben kezdte, közönséges buzavetéséből oly szebb kalászokat válogatván össze, melyekben 43 szem volt. Az ezekből nyert magvakat egymástól minden irányban 1 lábnyi távolságra bizonyos mélységre, gondosan elültette. Ezekről már a következő években oly kalászokat kapott, melyekben, mint az alább közölt táblázatból látható, 79—123 szem volt.

| Év | A kalász hossza | A magvak száma | A kalászok száma | 1 mag termése |
|---------|-----------------------------------|----------------|------------------|---------------|
| 1857 | 4 ³ / ₈ "** | 43** | — | — |
| 1858 | 6 ¹ / ₄ " | 79 | 10 | 688 |
| 1859 | 6 ³ / ₄ " | 91 | 22 | 1190 |
| 1860*** | — | — | 39 | — |
| 1861 | 8 ³ / ₄ " | 123 | 52 | 4732 |

De a kalászok magbéli gyarapodása, vagyis hozszabodása mellett az ugyanazon egy szemről fejlett hajtások száma is szaporodott, úgy hogy évről évre mindig a legszámosabb hajtású tőkről vett leghosz-

* A rendes vetésből kiválasztott eredeti kalász.

** A leghosszabb kalászokban talált szemek száma.

*** A nedves időjárás miatt igen hibás levén a termés, csak a kalászok száma jegyeztetett, s a legjobbabból válogatott ki egy kevés vetőmag.

szabb kalászkok magvait iltetvén el, már 1875-ben annyira jutott, hogy egy szemről egy oly buzatóje lett, mely 157 kalászból 90 szemjével mindössze 11,130 magot adott. Eddig tehát ez volt a buzánál a szaporodási képesség határa, vagyis 1 magról adhat 11,000 magot, míg a közönséges gyakorlatban levő mivélés mód mellett átlag 6—10 magot szokott adni!

A lehetőség és valóság között tátongó e roppant űr betöltésére van tehát az észszerűbb buzamivélés hivatva. Igaz! Hallettnél sem hozott mindenik szem 157 kalászt, mindenikben 90 maggal, de nemesített vetésében (Pedigree) oly buzatók, melyek

| | | |
|---------------|--------------|----------------|
| 30 kalászában | 80 szemmel | 2400 magot |
| 30 " " " " " | 90 " " " " " | 2700 " " " " " |

adnak, már egészen közönségesek, sőt, mint egy szemtanu 1877-ről állítja, a 90 szemmel bíró 90 kalászos buzatók is igen gyakoriak, a melyek tehát e szerint 8100 magot hoznak.

Hallett megnevelés módja a következő Darwin-féle elveken alapszik:

1. Minden egyén utódai közül csak egy pár bir legkiválóbb mértékben a szülők minden jó tulajdonaival. A buzánál az ily egyének rendszeren a kalász közepén levő magvak szoktak lenni, míg az egy töről fejlődött kalászkok kiválósága már azok hosszáról könnyen felismerhető. Ennek folytán vetőmagul ő az egyes buzatók leghosszabb kalászáinak közepén levő magvakat szokta használni.

2. A Hallett eljárása által ösztönözöttve, Eckert a buza eredeti természetének tanulmányozására adván magát, úgy tapasztalta, hogy e növény úgy lefelé, mint felfelé is minden izületéből 3 osztatu hajtásokat hajlandó képezni; e hajtások közül azonban kettő többnyire kifejtetlenül marad a miatt, mert a szemek nagyon mélyen lévén a föld alatt, a maganyag csupán egy szál képezésére elfogy, mielőtt az levegőt érve, maga is szerezhetne tápanyagot magának. Az internodiumok (csomóközök) ily esetben igen hosszúak, s így az oldalhajtások száma is csak kevés lehet.

Hallett ennek megfelelőleg az igen sekély vetést is megpróbálván, valóban úgy találta, hogy a legfeljebb 1-5 hüvelyk mélyen takart magvak oldalhajtásainak száma jelentékenyen szaporodott.

3. Ép ez oldalhajtások számának szaporodásával együtt a buzató gyökérbékezős hajlama is növekedvén, természetes, hogy minden egyes mag számára nagyobb tért kell szabadon hagyni, mint a kis gyökérbékezős hajlammal bíró közönséges vetésből származott buzáknál. Hallett rendszeren 1 □ lábat hagyott egy szem számára, s ez elv követői most a sorok távolságának növelése által törekednek e feltételeknek megfelelni.

Mint fentebb láttuk, Hallettnak tehát valóban sikerült ez új mivélés mód alkalmazása által oly buzafajt előállítani, mely termékenységre nézve messze felülmulta elődeit. Az eleinte egyes szemek kiválogatása s gondosabb mivélése által elért nagyobb termékenység t. i. lassanként mintegy hajlammá változott, sőt megerősödött annyira, hogy aztán az új válfajból nyert vetőmag, a közönséges módon mivélve is, nagyobb termést adott, mint régi fajta buzái.

Igy állott tulajdonképp a buzanemesítés ügye az utóbbi évek alatt, midőn Hallettnak számos követője akadván, különböző vidékeken, különböző ottani válfajokból, a különböző viszonyok folytán e módszer alatt különböző, nagyobb termékenységű válfajok jöttek létre

És ezzel el lett hártva azon akadály, mely Hallettnak már utjába kezdett állani. Az utóbbi évek alatt t. i. azt tapasztalta, hogy ha nemesített buzafajánál egy bizonyos fokát elérte a termékenységnek, azon túl a leggondosabb kiválogatás által is csak igen csekély mértékben emelheti azt, sőt utoljára folyvást kisebbedik az elérhető eredmény s a folyamat mintegy megállapodni látszik, s ugyanazon válfaj termékenységét tovább fokozni már semmi módon nem sikerül, — de ha a válfaj más válfajjal egyesítetik, az új korcs termékenysége a kiválasztás útján ismét tovább fokozható.

Igy jöttek létre Hallett, Schireff és mások azon tömérdek válfajai, melyek vagy termékenység, vagy valamely más tulajdonság tekintetében rendszeren

felülmulják elődeiket, s melyeknek köszönhetőleg ma határozottan mondhatjuk, hogy a buzatermelés terén oly haladás mutatkozik, mely kétségkívül nagy változásokat fog a termelésben s általában a mezőgazdaságban előidézni.

(Vége köv.)

A női műveltségről.

Általában el lehet mondani, hogy a műveltségről igen kevés embernek van tiszta fogalma, sőt ellehet mondani, hogy a műveltség helyes fogalma még egyáltalában nincs megállapítva. Maguk a legértelmesebb egyének is, kik ezen kérdés megoldásával foglalkoztak, különbözőleg értelmezik a műveltség fogalmát. Egy részök az erkölcsi tökélyesedésben; más részök az értelem és képességek tökélyesítésében, ismét más részök az ember külsejének, szokásainak s viselkedésének stb. finom bbá tételében keresi a műveltséget. A nagy közönség épen nem is törődik a műveltség helyes értelmével s azt csak mint divat eszmét vagy divat tárgyat tekinti s csupán divatból igyekszik neki hódolni, ennél fogva mint a divatot, csupa külsőségekben, czeremóniák s czifraságokban keresi, s mint divatcikket saját belátása szerint alkalmazza, szabogattja, s forgattja ki és be. Ennél fogva ahány ház; annyikép értelmezik a műveltséget.

Különösen a magyar közönségben észlelhető legszánandóbb mérvben a műveltség fogalma körüli zűrzavar s tájékozatlanság. Mióta kedves szomszédaink, a németek, ránk fogták s saját írónk elhittették a közönséggel, hogy barbárok vagyunk: a civilizációtól így meg úgy hátra maradtunk: azóta nálunk is majdnem örült divattá lett nyakra före, gőzerővel művelődni, civilizálódni.

Mivel azonban az igazi művelődés munkával s fáradsággal jár s nem is megy oly hamar: a mi közönségünk a nálunknál civilizáltabbaknak hitt németektől s más nemzetektől nem a valódi műveltséget — amit ugyan ott sem valami bőven mérnek — hanem a külsőségeket, szokásokat, társadalmi badarságokat s nyegleséget kezdte elsajátítani vagy utánmajmolni, s e helyett mint avult, divatból kiment ruházatot ledobta magáról, a mi régi jó, magyaros, egyszerű, becsületes s ennél fogva igazabban művelt szokásainkat — melyekben a németet mindenkor felülmultuk — s így igazi műveltség helyett átültettük magunkhoz a külsőségekben álló álműveltséget s jólét helyett, — a mely a valódi műveltségnek elváhatatlan követője — átültettük a fényűzést, vagy ami ránk nézve mindegy — a pauperismust.

Ily eltérő s nagyobb részt helytelen nézetek között nagyon nehéz meghatározni, hogy tehát mégis miben áll az igazi műveltség, főképen pedig, hogy a nőnem műveltségének, melyről itt szólan szándékunk, mik lehetnek kellékei, s hogy azok, mint némelyek vélik, különböznek-e a férfi nemtől követelt műveltség kellékeitől s ha igen: miben különböznek?

Tekintve azonban, hogy a műveltségről hozzánk átültetett divatos álfogalmak leginkább a nőnem körében vertek legmélyebb gyökeret s tekintve, hogy ezen álfogalmaknak társadalmi életünkben igen káros következményei észlelhetők: ez a kérdés megérdemli, hogy tisztába hozatalát legalább megkísértsük s ha lehet a tisztelt nőközönséget e tekintetben helyesb nézetekkel ismertessük meg.

Abban egyhízem többen egyetértenelem velem, hogy művelődés alatt általánosságban szellemi és testi tulajdonaink s képességeink nagyobb mértékben kifejtését, nagyobb tökélyre való emelését lehet érteni, de abban talán nem mindenki vélekedik úgy mint én, hogy képességeink ezen nagyobb tökélyre való emelése vagyis tökélyesítése, csak akkor tekinthető művelődésnek, ha gyakorlati értékkel bir, azaz ha valami tekintetben hasznos és pedig nem egyedül magunkra, hanem az emberiségre nézve is.

Tökélyesbülésnek csak azon előmenetelt tarthatom, mely az emberi nem végcélja, t. i. a bölcsészek nézete szerint: a boldogság-, nézetem szerint pedig: a legnagyobb elérhető s igazi anyagi és szellemi jólét felé közelebb visz bennünket s embertársainkat.

Ennél fogva szerintem az emberi nem tökélyes-

bülésének és így a műveltségnek is karöltve kell járnia az emberiség jólétével s így egyénileg is csak az oly képességek elsajátítása s kifejtése mondható művelődésnek, melyek egy vagy más tekintetben a közjólétet előmozdithatják vagy közhasznúak.

Ez mind a két nemre nézve érvényes feltétel, mivel e tekintetben, a két nem műveltségére nézve különbséget tenni nem lehet, mind a két nemre nézve a műveltség gyakorlati s közhasznú képességek megszerzésében áll.

A nőnem sem vonhatja ki magát azon társadalmi szabály alól, mely szerint mindenki köteles arra igyekezni, hogy a társadalomnak munkás és hasznos tagja legyen, mert különben terhév lesz az emberiségnek.

Ez is tehát a hasznos képességekben való tökélyesedésre utalja a nőnemat úgy, mint a férfienem.

Itt hangsúlyoznunk kell még egyszer, hogy csak a hasznos, illetőleg közhasznú képességek tökélyesbítését számíthatjuk be a műveltség kellékei közé, ennél fogva azon képességeket, melyek fejlesztésére korunkban a nőnevelés körül fő súlyt fektetnek, főleg a nőnevelők, mint a test külsejének s viselkedésének tetszetősbbé tétele, ügyes társalgás, szellemi csvegezési képesség, némi művészeti ismeretek stb. jóllehet ezen tulajdonok bírását is: képezettségnek lehet nevezni, de mivel nem közhasznúak, sőt az illetőket annyira sem képesítik, hogy belőlük szükség esetén maguk megélhessenek, műveltségnek épen nem tekinthetjük. Hangsúlyoznunk kell továbbá azt is, hogy a képességeinket úgy magunkra, mint embertársainkra nézve csak akkor tehetjük hasznossá, ha az azok kifejtésére szükséges ismeret, vagy tudományt alaposan elsajátítottuk, minél fogva az ezen ismeretekben felületes képezettség nem ad jogot a művelt czim felvételére.

Látható ezekből, hogy a műveltség ugyanazon módon szerzhető meg a nőnemre, mint a férfienemre nézve, t. i. a közhasznú ismeretek, u. m. tudomány, mesterségek vagy művészetekben való képezettség által.

Látható ebből, hogy a tudományok ép úgy emelik a nők műveltségét, mint a férfiakét, minél fogva alaptalan azon eldítéletes ellenszenv, melyet sokan a tudós nők iránt tanusítanak.

Látható továbbá, hogy miután a nő a műveltséget épp oly alapos képezettség által érheti el, mint a férfi: annál fogva jogának is kell lennie arra, hogy ezen műveltségét ép úgy alkalmazzassa, annak úgy hasznát vehesse, mint a férfi, tehát jogában kell a nőnek is állnia, hogy hivatalt viselhesen, mesterséget folytathasson vagy kenyerét közhasznú ismeretei, tudománya által megszerezhesse.

Eddig tehát azt láttuk, hogy a nő műveltség kellékei ugyanazok, amelyek a férfui műveltségé. Egy tekintetben azonban mégis van köztük különbség.

A természet t. i. oly működési tért jelölt ki a nő számára, melyet egyedül csak ő képes betölteni, s melynek betöltésére a természet a férfaktól megtagadta a kellő tehetséget. A nő tehát e téren alapos tudomány nélkül is hasznossá teheti lételet és így ha ezen feladatának szakértőleg megfelel, már igényt tarthat a művelt névre szűkebb körű képezettség mellett is: míg a férfinak ehhez csak valódi alapos képezettség mellett lehet joga.

Ezen említett működési tért a nők a családi és házi ügyek- s a kisdedek első ápolása és nevelése terén találják fel. Mind a két működés oly hasznos az összes emberiség jólétére nézve, minő egy tudomány sem, és így ezen téren működésük által a nők hasznosabbá tehetik lételetüket, mint bármily magas fokú tudományos működésük által. Ehez képest ha ezen téren elmulasztják a művelt névre magukat érdemessé tenni, azt semmi más téren ily fokban el nem érhetik. Más téren a férfiak is megállják helyüket, ott tehát a nőkre voltaképen szükség nincs; ellenben a háztartás s gyermeknevelés terén egyedül ők tehetik magukat hasznosokká s így az ezen téren működéshez szükséges képességeik kifejtése által tehetik csak magukat igazán műveltekké.

A nőműveltség főkélléke ezek szerint a háztartás s a kisdedek ápolása s első nevelésénél szükséges képességek tökélyesbítésében áll. Ezen kellék mellett a tudományos képezettség növelheti a nő műveltségét;

ezen kellék nélkül azonban bármily rendkívüli tudománytal sem lehetnek képesek magukat a közjóra nézve eléggé hasznossá tenni s így a női műveltség tetőfokát soha sem érendik el, hanem bármily főrangúak s képzetek is legyenek másképp, mégis csak tökélytelen, ferde, félműveltséggel bíró emberek.

2. r. π.

Hangok a nagyvilágból.

Ne csak mindég a magunk bajával vesződjünk, hanem emelkedjünk fel néha-néha a magasabb világpolgárság színvonalára is s nézzük meg, mi történik hazánk határain túl, a nagy világban.

Ismerjük Bismarck hg. reform dühét, melylyel hadat üzent socialismusnak, parlamentnek, de — horrendum dictu — még az egyetemnek is. A porosz képviselőház elébe, ugyanis egy törvényjavaslat lett beterjesztve, mely az egyetemi tanács bíraskodása alól ki akarta az egyetemi tanuló ifjúságot venni, és azt a köztörvényszékek hatásköré alá kívánta egészen helyezni.

Megrezzent e hirre a berlini egyetem tanulóifjúsága s azon a napon, midőn a törvényjavaslat a képvis. házban tárgyalás alá került, mintegy 300 egyetemi hallgató jelent meg d. e. 11 órakor a nagyteremben, melyben dr. Gneist, a híres államjogtanár szokta előadásait tartani. — Mi lesz most? e kérdés ült egész nagyságában a töprengő arczokon; megmarad-e a carcer, az egyetemi tanács büntető joga, avagy jövőben a csirkefogókkal egy dutyiba fognak zárni a dévajkódó műzsaftiak.

Végre megjelent a tanár, diadalmas arcczal így kezdvén szavait a várakozó ifjusághoz: „A carcer győzött uraim!” — Vivát! Evoe! Hurráh! Hoch! zendült el az ifjuság ajkain.

Bismarck tehát e törvényjavaslatával szépen megbukott; és most nyugodtak lehetnek Európában a szabadság barátai; a berlini ifjuság, ha a sör gyújtó lángjai ottan-ottan kihágásokra ragadják, az ódon carcer mohos falai közt fog majd kijózanodni, nem pedig a csirkefogók társaságában.

Szegény szánandó Európa, mire jutott, hova hanyatlott az eszmék magaslatáról; a szabadság szentelt berkei elhullatták lombjaikat, s most a vér és vas politikájának fenevadai tombolnak ott, hol előbb a szabad lelkek vidor dalai hangozának. Node a carcer megmarad, ez most nagy vívmány Berlinben, már csak azért is, mert Bismarck vereségét jelenti. S ha már a kor szelleme nem győzhet, hát legalább győzzön a carcer, a szabadság ezen ősrégi kalitkája.

Menjünk Berlinből, Párisba; a carcer, szájkosár-törvényjavaslatok honából lépünk a szabad köztársaság szabad földre, melynek utcait, téreit a szabad eszmék lámpái világítják meg akkor, mikor Európa utcaí oly setétek; hol a nép fenségedicső uralma kegymet osztogat akkor, mikor másutt százanként teszik földönfutókká azokat, kik a szabadságot, meglehet, nem jó helyen keresik; szét-szórják a tüzet, a helyett, hogy okos oltóeszközöket vennének alkalmazásba.

Páris mellett St.-Mandéban, a francia radikálisok lakomát rendeztek febr. 24-kén, az 1848-ki forradalom évfordulójának emlékére; a lakomán mintegy 500-an jelentek meg, az elnök Louis Blanc volt, ki igen érdekes toasztban emlékezett meg a forradalmak történetéről.

„Minden forradalmat a nép csinált — mondá érdekes történelmi visszapillantásában — de hány volt azok közül a néprért csinálva?”

„1347-ben — ugymond — Rienzi Rómában új alkotmányt adott a népnek s néptribun nevet vett fel, de kormányát mégis egészen gyűlölttette későbbi magaviselete, amiért egy lázadás alkalmával meg is gyilkoltatott a néptől. A XVI. században Luther Wittembergában elégeti a pápai bullát. De vajjon tett-e annyit a néprért, mint a szabad buvárkodás érdekében? — Angliában I. Károly erőszakot akar tenni a nép vallásos érzelmein, s ezért fejét adja a vérpadra, de mit nyer a nép Cromwellben? Semmit. Ez a népképviselőknö zsarnokoskodik, — fegyveresekkel szállatja meg a parlamentet s magához veszi az országház kulcsait mely példát I. és III. Napoleon is követtek.

„Az 1789-ki emlékezetes forradalom leigazza a

királyságot s elkobozza a papi javakat, viszonylagos szabadságot ad a népnek, de máskülönbben nem sok gondja van a népre s nyomorultan enged elveszni. Az 1830-ki forradalomban szintén nem látta a nép hasznát a diadalnak.

„Ellenben az 1848-ki forradalom, melyet ma ünneplünk meg, a nép által s a néprért is csináltatott; ez alapította meg az általános szavazati jogot, ez léptette életbe a munkás-parlamentet. Beszéde végén így kiáltott fel a szónok: „Hogy a vetés és aratás között ennyi időnek kell elfolyni, az ne riasszon el bennünket. A gyertyát véka alá lehet rejteni, de mind a mellett is ég az, elolthatlanul.”

Igy beszél Louis Blanc Franciaországban, hol szabad a szó, szabad a gondolat, melynek légkörében vigan nő s gazdag lombokat hajt a szabadság isteni fája. A francia köztársaságban mindenki érzi a szabad szó hatalmát; pirul a bün, gyarapodik az ipar, a kereskedés, felemelt föl jár mindenféle a becsületes szorgalom. — Az örök igazságok aranykönyve egy újabb igazsággal fog ma-holnap gazdagodni: „A köztársaság a béke.” A béke virágai gazdagon fognak virulni a szabadság talajában.

Kátó.

75.
1879. sz.

Hirdetmény.

A nagym. magy. kir. földmívelési, ipar- és kereskedelmi miniszterium f. évi január hó 5-én 74. sz. alatt kelt rendelete szerint megengedte, miszerint a Győr szab. kir. városában ápril hó 7., 8. és 9. napjaira eső országos vásár az idén kivételesen márczius hó 31., ugy ápril 1. és 2. napjain tartassék meg.

Mi ezennel közhirrre tétetik.

Sopron, 1879. február 24-én.

A kereskedelmi és iparkamara.

Meghívás.

A győri első általános ipartársulat f. évi márczius hó 16-án, délelőtt 10 órakor az iparoskör helyiségében

V. rendes közgyűlést

tart, melyre a társulat minden tagja tisztelettel meghívatik.

Tárgyak:

1. Elnöki jelentés a társulat működéséről.
2. Az első ált. ipartársulat évi számadásainak előterjesztése.
3. Az iparoskör félévi bevétel és kiadások utáni eredmény kimutatása.
4. Az iparoskör további fentartása iránti intézkedések.
5. Az iparoskör részére titkár és pénztárnok megválasztása.

Győr, 1879. márczius 4-én.

Hets Máttyás,
elnök.

Tudomány és művészet.

* A mai Szigligeti-ünnep alkalmából Szigligeti működéséről a „Nemz. Hirlap” hivatalos adatok nyomán a következő statisztikai összeállítást közli: Negyven év alatt (1838. január, 1878. december 31-éig) összesen 1212 este adattak Szigligeti darabjai. Egy évre 180 drámai előadást számítva, ez 1212 előadás hét évet képvisel a negyvenből; vagyis a nemzeti színház összes drámai előadásainak több mint egy hatodrésztét. Mennyi volt ez 1212 előadás bruttó-jövedelme? Válasz: váltópénzben 110,070 frt, pengőpénzben 110,681 frt 37 kr., osztrák értékben 205,647 frt 20 kr., vagy összesen osztrák értékre átszámítva 368,092 frt 10 kr. Hogy mennyit kapott ez összegből az író? az a főkönyvből ki nem vehető. A százalékos tiszteletdíjrendszer (az első három előadás után a netto bevétel 33¹/₃, a többi után 10%-ja) csak ujabban lépett életbe.

* Liszt Ferencz, Vörös Pálné urnő kíséretében meglátogató Ravasz Ilona kisasszonyt. A maestro buzdító szavakban adott kifejezést örömeinek s teljes megelégedésének azon szép siker fölött, melyet

a fiatal művész hangversenye aratott. Liszt kiválóan megdicsérte Wagner „Siegfriedjének” s a „Mephisto-keringőnek” korrekt előadását.

Irodalom.

Vettük a következő munka első füzetét: „Pestalozzi válogatott paedagogiai munkái” fordította és magyarázatokkal ellátta Zsengeri Samu, ára 50 kr. Budapest, 1879. A fordító saját kiadása. Irodalmunk csak nyerhetett az által, hogy az újabb észszerű nevelési rendszer megállapításának jeles munkái nyelvünkre is átfordítottak. A mű tartalmáról kezeskedik Pestalozzi és a fordító neve. Ennél fogva a köznevelés érdekében üdvözljük e művet!

Megjelent a Prém József által szerkesztett „Képzőművészeti szemle” havi folyóirat 3-ik — márcziusi — füzeté társlapjával a „Magyar műiparral” együtt. Mind a két lap érdekes s csinos képekkel is illusztrált közleményeket hoz a művészetek köréből.

Gazdaság.

Legkorábbi székely törökbuza. „En is megkísérlém — írja Gobóczy K. az „Erd. Gazdá”-ban — a legkorábbi székely tengeri termelését, Nagyváradon mult 1878. évben, elvétvén azt a gazd. egylet telepén, hasonlólag kíséreltül termelt 50 faj részint gazdasági, részint csemegefaj tengeri vetés közelében kisebb — és távol különítve nagyobb mérvben és az eredmény kitünő volt, a mennyiben az addig legkorábbiak ismert csemege tengerinél is hamarabb beérett, általában április végéni vetés után a nevezett székely tengeriből július 14-én már érett csövek voltak a n.-várad kiállításban, és ugyanakkor újra vetve, a Pignoletto, Cinquantino és pár korábbi faj tengerivel egyszerre, a székely tengeri ismét kezdett érni október elején, ugy, hogy október 6-án a békés-csaba kiállításban e második vetésből is érett csöveket mutattam be, és csakhamar minden beérett e fajból, míg a többi faj alig zendült, és többnyire szemtelen állapotban fagyott el azon hó közepén. Termését illetőleg megjegyzem, hogy az első vetés utáni termésnél, minthogy folyton esőtlen száraz idő járt reá, a szemzés hiányos volt és egy-két csőnél többet egy-egy kór nem igen hozott, de a többi faj termése még nagyobb hiányt mutatott: a második vetés után azonban meleg napok mellett gyakori esőzés is lévén, mig minden új vetés igen szépen fejlődött, a székely tengeri különösen bámolni való volt, csekély vékony szárán mily izmos, terhétől lehajló 2—3 cső tengerit, sőt többet is hozott, tömötten fejlődött szép sárga és elég nagy szemekkel. Miért habár csak egyszeri rendes termését vesszük növényének sürübben hagyása mellett is, rendkívüli termékenységenél fogva, sokkal nagyobb maghozamra számíthatunk, mint bármely más tengeri fajnál. Ezért és mert a korai érésénél fogva elterjedtebb kemény Cinquantino tengerinél is 2—3 héttel hamarabb érik, és bár ennél puhább, de épen azért sertéshizlalásra sokkal alkalmasabb: a Szentkirályi-féle legkorábbi székely tengerit első helyen nagy mérvben termelni leggazdaságosabbnak tartom.

(Gyakorl. mezőgazda.)

Színház.

Kedden, márczius hó 4-én Berkiné Teréz jutalomjátékaul bérszünetben, itt először adatott: „Les bourgeois de Pont-Arcy vagy A nagy ravágyó kisvárosiak.” Színmű 5 felvonásban. Irta Sardou Victor, fordította E. Illés László. — Tehát annyira jutottunk már a magyar színészet pártolásával, hogy a fordított francia színműveket, eredeti francia cím alatt adják színészeink; s kilátásunk lehet reá, hogy jövő évre a francia színműveket, eredeti francia nyelven fogjuk hallani. A mai francia címbe az a komikum van, hogy aki francziául nem tud, azt hiszi, hogy „Les bourgeois de Pont-Arcy”, azt teszi magyarul, „a nagy ravágyó kisvárosiak”, miután a francia cím alatt magyarul ez áll. — Hát levont volna az a darab becséből, ha

czimjét is magyarul így írjuk: A Pont-Arcy-i polgárok? — No de hát legyen lud, ha kövér! ne bibelődjünk ily apróságokkal, — nézzük a darabot magát. — Aubry Marcelle, párisi divatárúsné ezelőtt 4 évvel elcsábított bizonyos Saint André báró által, ki maga is nős és családos ember lévén, biz ez nem volt szép tőle. No de hibáját azzal akarja jóvá tenni, hogy Marcelle kisasszonynak s kis fiának jövőjét biztosítani akarja az által, hogy neki 100,000 frankon egy divatárúsné-üzletet vásárol, s 50,000 frankot ki is fizet reá. Azonban meghal, mielőtt a másik 50,000 frankot is kifizetni képtelen. Hitelezőjétől szorongatva, a nagyobb botrány elkerülése végett felkeresi tehát csábítójának épen jegyben járó fiát, hogy ettől, kinek mindent felfed, tanácsot kérjen. A legegyszerűbb eszköz, apja jó hírének megvédésére s egyéb családi kellemtelenségek elhárítására persze az volt, hogy Fabrice ur a hátralevő 50,000 frankot kifizesse, s ezzel be legyen fejezve a tárgyalás. De rosszul számított szegény, mert éjnek idején Marcelle-t egy titkos kerti ajtón akarta kibocsátani, ez pedig a kertben járattal levén, ott rekedt, és az utána kémkedő kisvárosiaktól felfedeztetve, kénytelen volt a kastély nagytermében megjelenni, hol már akkor a kisvárosi notabilitások, maga a báró s fia Fabrice várták őt. Ez a Fabrice báró igen lovagias ember volt, s ámbár épen jegyben járt már egy szeretetre méltó fiatal hölgygel, hogy apja becsületét megmentse, s anyjának kellemetlenségét ne okozzon: Marcelle kisasszonyt kedvesének vallja, annak minden következményeivel együtt. Ebből aztán természetesen borzasztó galiba s zavar támad a felek között, míg végre Brochat Anselm nagybácsi felderíti a valót, — mire az özvegy báróné elájul ugyan, de szeretett fia kedvéért megbocsát hülsen férjének, ki különben sem él már, — Fabrice báró elveszi mátkáját. — Aubry Marcelle az 50,000 frankkal visszautazik Párisba divatárúsné-üzletébe, — a kisvárosiak felsülnek, — s a kárpit lefordul! — Biz ez igen kényes tárgy, egy dráma alapeszméjeül, de ha már egyszer úgy van, hogy nőcsábítás, — törvénytelen gyermekek — s bordélyházba illő mulatságok nélkül, nem is irnak azok a jó francia urak nekünk drámát, — s mi sem néznénk megtalálni már, mást: isten neki! elmebet ez is a többi társai között, pedig kolompoknak; mert azt meg kell vallani róla, hogy szelleműs irálya van, — s mindvégig, feszült figyelemben tartja a nézőt. — Az előadásról csak jót mondhatunk. — Saint André bárónót, a becsületes, derék s fiát szerető jó anyát Berkiné, drámai szép tehetségének egész kifejtésével, a sűrűn nyert tapsokra érdemesen adá, — Fabrice bárót Somló, — Brochat Anselm nagybácsit Berki eredeti alakjában, kitűnően

személyesíték, — Aubry Marcelle, egyhangu, siránkozó szerepéből, többet mint Follinusú csinálni nem lehet. De már sajnálni kezdjük, hogy darab idő óta többnyire hasonló Demi-Monde-féle szerepekkel fásasztják őt. Fásasztó, de hátálán szerep volt ez a mai is! — A mellék-szerepek is mind jól voltak betöltve, úgy hogy az efféle drámákban gyönyörködő közönség elégtelenen hagyható oda a színházat, mely ma is szépen megtelt nézőkkel. Szerdán, márczius hó 5-én adatott: „Martha“, vig opera negyedszer, az elébbiekhez hasonló sikerrel, nem igen nagy közönség előtt. Csütörtökön, márczius 6-án adatott: „Aszalai uram leányai“, színű 4 felvonásban; ma harmadszor! — Az ismétlések kezdenek igen ismétlődni, vagy talán már fogytán van a puskapor?! Az előadás igen jó volt, s a kis közönség nagyon jól mulatott. Kakasfy.

Napi hírek.

A győri iparos körben hétfőn f. évi márczius 10-én fog a tizenkettődik nyilvános előadási estély megtartatni, melyre a nagyérdemű közönség ezennel tisztelettel meghivatik. Előadó Dr. Sikor József ur. Tárgy: „A társadalom hamupipőkéje.“ Előadás kezdete: esti 7 óraker.

Zuhany élvezetében, ámbár nem valami élvezetes módon, most majd minden nap van alkalmunk részeseülni. A gyakori esőzés s havazás következtében több fedél csatornával el nem látott ház tetejéről zuhanyként hull a járdára s a járó kelők nyakába a víz. Tudjuk, hogy létezik hatósági rendelet, mely a házi urakat kötelezi házaik szegélyét csatornával ellátni, most még azt is szeretnők tudni, hogy mi-ért maradt ezen rendelet a papiroson. (Beküldetett.)

A gőzhajózási naponkinti közlekedés Budapest és Bécs között f. hó 10-én fog megnyitvatni. Az első menet Budapestről márcz. 10-én esti 6 óraker (Győről esti 7 óraker) Bécsből pedig 12-én reggel 7 óraker, (Győről d. e. 11 óraker) történend, egyszersmind a Budapest és Uj-Szöny közt naponkénti személyszállító menetek kezdődnek márczius 11-én.

A „Purim“ álarcos bálra, amely izr. polgártársaink farsangjának ugyanazon pontját képezi, melyet a keresztényeknek a hushagyó kedd, s a mely holnap fog a „Győri Lloyd“ termében megtartatni, mint értesültünk, igen számosan készülnek s ennél fogva e tánczvigalom remélhetőleg díszes leend, s sok élvezetet ígér a benne részesülőeknek.

Árvíz. A Tisza, Maros és Körös folyók folytonos áradásai nagy aggodalomban tartják az ottani vidék lakosságát. Így Szarvasról, Török-Szt-Miklósról, Csongrádról írják, hogy a legnagyobb erőfeszítések dacára is alig lehet remény, hogy a töltések az

átszakadástól megvédessenek. Ó- és Uj-Kécske községeket, hír szerint a Tisza árja elöntötte. Szegednél az árvíz egy töltést átszakasztott s 36000 hold területű rétet s Algyő községeit elárasztotta. Maga Szegedvárosa is legnagyobb veszedelemben forog. Végtárgyalás. Az olasz király ellen merényletet elkövetett Passanante pörében a végtárgyalás f. hó 6-án kezdetett meg Nápolyban. Passanante maga készítette el védiratát, melyből az elmezavar némi jelei tűnnek elő.

Sorsjáték. A folyó 1879-ik évi márczius hó 6-án a mozgósított tartalékosok és honvédek családjai javára rendezett állam-sorsjátékon kihuzott főbb nyeremények számai: a főnyereményt 60,000 frtot nyerte a 149314. szám, a 15,000 frtot a 89286. sz., a 10,000 frtot a 14252. sz., az 5000 frtot az 54790. sz., továbbá 1000 frtot nyert a 3145, 8731, 47714, 74574, 97355, 149311, 149312, 149313, 149315, 149316, 149317, 159634, 200272, 224298, 272889, 291603 szám; 500 frtot az 5944, 13898, 23303, 44431, 61907, 89283, 89284, 89285, 89287, 89288, 89289, 94918, 95535, 112548, 126278 140201, 144402, 167165, 183175, 190879, 217501, 221224, 243679, 245526, 288170, 293373 szám; 200 frtot a 4285, 5908, 7461, 14249, 14250, 14251, 14253, 14254, 14255, 14622, 18421, 18896, 26469, 31930, 40516, 50938, 60906, 61997, 68838, 74425, 89530, 91833, 106873, 108439, 117364, 139850, 141446, 145414, 158365, 159895, 162285, 168362, 173091, 188191, 189162, 190437, 197971, 206539, 207532, 234526, 237110, 244190, 261484, 272829, 273832, 283999 szám nyert; lapunk szük tere nem engedí a kisebb nyeremények felsorolását.

Színházi játékrénd.

Vasárnap, márcz. 9-én „A könyi bucsu“. Uj népszínű 4 felv. írta egy győri polgár. Kedden, márcz. 11-én Árpási Katica jutalomjátékául „A háromszéki leányok.“ Szerdán, márcz. 12-én „Házasság hirdetés után“, bohóz. 3 felv. Csütörtök, márcz. 13-án „Jakadó után“.

Győri gőzfürdő apáca-utca 28. szám alatt. Gőzfürdő nyitva reggel 7 órától déli 1 óráig. Kádfürdő „ „ 7 „ egész estig.

Nyilttér.)*

Schmutzler Ferencz

órászületében

egy tanuló

azonnal felvétetik.

*) Az itt közlöttékért nem vállal felelősséget A szerk.

HIRDETÉSEK.

Meghívás.

Folyó 1879. évi márczius hó 9-én

a „Győri Lloyd“



ez alkalomra fényesen be-
rendezett s kiválóított
termében tartandó



Purim

uri álarcos bálra

a t. cz. közönség tisztelettel meghivatik.

Ez alkalommal VÖRÖS JANCSI nemzeti zenekara fog működni.

Izletes jó ételek és italokról legjobban gondoskodik

teljes tisztelettel

Guth J., bérle.

Belépti díj 1 frt o. é. — Kezdeté 8 óraker.

Jegyek előre válthatók a „Győri Lloyd“ kávéházában s este a pénztárnál.

Czéh Sándor PAPIR-, IRÓ- és RAJZSZERKERESKEDÉSE NYG KÖNYVNYOMDÁJA

GYÖRÖTT, a győri első takarékpénztár épületében.

ajálja jól felszerelt raktárát, u. m.:

Levél-sulyók.
Ludtollak.
Másoló gépek.
Másoló könyvek.
Ostyák.
Palatáblák és palavesszők.
Papeteriák.
Papirook író, levél, szines, rajz, pakoló, filtrir, karton, pergament, selyem, itatos, kóta és vonalozott.
Pecsetviaszok.
Péncz-szalagok.
Porzók.
Próbairások.

Rajzeszközök bécsi és schveiczi.
Rajzvaszon.
Rajzkreta.
Rajztáblák.
Rajzvonások különféle hosszúságban.
Rajzszegescskék.
Réztollak Kuhn-féle, angol s bécsi gyártmányu.
Strazzák.
Téntatartók íróasztalokra s gyakorlati használatra.
Ténták, nevezetesen Popp-féle Alizarin Copirténta.

Tolltartók.
Tolltörők.
Tuschok, közönségesek s valódi chinaiak.
Üdvözölő kártyák és paplrosok.
Üvegpapir.
Váltótárolak piros és fekete bagariabörből.
Virágsokrokhoz való manchetek.
Virágpapírok.
Vonalozott papírok s könyvek.
Vonalzó, valamint minden e szakmába vágó cikkek.

Névjegyek 100 darab 50 krtól 3 frtig.

Levélpapir monogrammal 1 frtitől 10 frtig.

Még mindig kaphatók a következők

naptárak:

Általános fali naptár.
A magyar nép naptára.
Falusi gazda naptára.
Jász-Kun képes naptár.

Jegyzék-naptár.
Kis-képes naptár.
Kossuth-Kalender.
Magyar feljegyzési naptár.

Nagy-győri naptár.
Nevezzünk naptár.
Uj honvéd naptár.